PLIN041 Vývoj počítačové lingvistiky

Korpusová lingvistika v ČR
Počítačová lingvistika v ČR – Brno
Slovensko

Mgr. Dana Hlaváčková, Ph.D.

Korpusová lingvistika v ČR

- lexikografické počátky
- 1988 ***Iniciativní skupina pro přípravu počítačových korpusů, textů a slovníků*** (Pala, Čermák, Schmiedtová, Hajičová ad.)
  - záštita Kybernetické společnosti, později Jazykovědného sdružení ČSAV
- ***Počítačový fond češtiny***, 1992 – iniciační skupina
- ***Skupina pro počítačový fond češtiny*** – Čermák, Králík, Pala, Hajič, Hajičová, Sgall, Schmiedtová, Benko, Kučera
- Čermák, Králík, Pala – Počítačová lexikografie a čeština (počítačový fond češtiny), SaS, ročník 53, č. 1, 1992.

- **1993–95** ***Počítačový korpus českých psaných textů*** (GA ČR)
- spojení s *Nakladatelstvím Lidové noviny* – podpora pro vydání nového výkladového slovníku

Korpusová lingvistika v ČR

- 1994 – založení **Ústavu Českého národního korpusu** a počátek projektu **Český národní korpus**

- ředitel ÚČNK – prof. František Čermák (do 2013)

- 1995 – cesta do Velké Británie po centrech korpusové lingvistiky – Pala, Čermák, Petkevič, Schmiedtová
  - Oxford University Press, University of Oxford – **Patrick Hanks**
  - School od English, Birmingham City University – **John Sinclaire**
  - Lancaster University – **Geoffrey Leech**

Korpusová lingvistika v ČR

- počátky pracoviště obtížné (sklep FF UK)
  - nedostatek počítačů
  - nedostatek pracovníků
  - odpor některých lingvistů k novému směru výzkumu (ředitel ÚJČ F. Daneš)
- postupně rozrůstání týmu – lingvisté, matematici, programátoři
- budování prvního korpusu SYN2000
- problematika tokenizace, lemmatizace a tagování
- spolupráce s ÚFAL MFF UK, ÚTKL FF UK, FF a FI MU

Korpusová lingvistika v ČR

- příprava **korpusového manažeru**
  - nepodařilo se získat ze zahraničí
  - Pavel Rychlý – **CQP** (*Corpus Query Processor*)
  - Universität Stuttgart, Institut für Maschinelle Sprachverarbeitung, prof. Ulrich Heid, autoři CQP Schulze a Christ
- **Manatee – Bonito** – Pavel Rychlý (dizertační práce)
- webové rozhraní **Bonito2**, **Sketch Engine**, **KonText**

Korpusová lingvistika v SR

- počátky – **Jozef Mistrík**, frekvenční slovník (1969)
  - materiál v obdobném složení jako Brown Corpus (zcela nezávisle)
  - statistické výpočty na počítači (n. p. Slovnaft)
- 1988–1994 **Emil Páleš** – formální model flexe slovenštiny (2 tis. lex. jednotek)
  - později rozšířen na cca 40 tis., **Benko**, Hašanová, Kostolanský (model *BHK*, Krátky slovník slovenského jazyka)
- 1991–1993 *Spoločná pracovná skupina pre počítačovú lingvistiku* (JÚĽŠ + Informačné centrum SAV)
  - grant *Metodika budovania korpusu textov a bázy dát slovenského jazyka*
- 2002 vznik *Oddelenia Slovenského národného korpusu* (JÚĽŠ SAV)
- první korpus r. 2006

Filozofická fakulta UJEP/MU Brno

- bohemistika na FF UJEP se postupně odděluje od slavistiky, české literatury a obecné jazykovědy

- od poč. 90. let **Ústav českého jazyka**
- pracoviště se soustřeďuje hlavně na:
  - diachronní studie a dialektologii (Trávníček, Havránek, Kellner, Lamprecht, Šlosar)
  - syntax (Bauer, Grepl, Karlík)

Filozofická fakulta UJEP/MU Brno

- Karel Pala (1939, Zlín)
- 1956–1960 Vysoká škola jazyka ruského a literatury v Praze, specializace překladatelská (čeština a ruština), rektor B. Havránek, později FF UK v Praze
  - vliv Pavla Materny a Pavla Tichého (TIL)
- 1962–1964 postgraduální kurz z matematické lingvistiky, logiky a informatiky, UK a ÚJČ (pod vedením prof. P. Sgalla)
- 1964 nástup na FF UJEP Brno
- 1967 získání titulu PhDr. FF UJEP Brno
- 1972–1973: lektor českého jazyka na School of Slavonic and East European Studies, UCL, předčasně ukončeno pro odmítnutí spolupráce s StB

Filozofická fakulta UJEP/MU Brno

- 1973 získání CSc. v oboru český jazyk, Univerzita Karlova, školitel prof. P. Sgall
- 1993 docentská habilitace v oboru český jazyk (se zaměřením na komputační lingvistiku a počítačové zpracování přirozeného jazyka), MU Brno
- 1993–1995: lektor českého jazyka na School of Slavonic and East European Studies, University of London
- **1964–1995 FF UJEP/MU** (přesun do Brna na základě konkurzu na místo odb. asistenta, přijímal ho děkan prof. Milan Jelínek
- **od 1995 FI MU** – Centrum zpracování přirozeného jazyka

Filozofická fakulta UJEP/MU Brno

- *Lidová píseň a samočinný počítač*, 1976, Pala, Holý, Štědroň
- *Česká morfologie a syntax v PROLOGU*, 1987, Pala, Osolsobě, Franc
- *Logická analýza přirozeného jazyka*, 1989, Materna, Pala, Zlatuška
- *Základy výpočetní techniky pro filology*, 1989, Pala, Halasová
- *Základy počítačové lingvistiky*, 1992, Pala, Osolsobě

Filozofická fakulta UJEP/MU Brno

- Karel Pala od 1964 *Katedra českého jazyka, slovanské a obecné jazykovědy* Filozofické fakulty UJEP
- prosadil užívání počítačů na katedře

- **Seminář počítačové lingvistiky** (1992–1995)
  - spolupráce s logikem Pavlem Maternou, informatikem Jiřím Zlatuškou, anglistou Alešem Svobodou
  - morfologická a syntaktická analýza

- Karel Pala, Klára Osolsobě a Stanislav Franc
  - morfologicko-syntaktický analyzátor **klara** využívající jazyk Prolog a aparát DC gramatik (Definite Clause Grammars)

Filozofická fakulta UJEP/MU Brno

- **jazykový korektor** pro textový editor **T602** (Osolsobě, Franc)
- morfologický analyzátor **Xantypa** (Osolsobě, Franc)
- morfologický analyzátor **LEMMA** – (Osolsobě, Pavel Ševeček)

Centrum zpracování přirozeného jazyka

- korpusový manažer (Bonito), korpusové nástroje
- morfologická analýza (Ajka) a desambiguace (desamb)

- syntaktická analýza (synt)
- počítačová lexikografie (gedit)
- slovotvorná analýza (Deriv)
- Czech WordNet
- slovesná valence (Brief) a sémantika

Karlík
Bartáková
Večerka
Krčmová
Rusínová
Čejka
Pala
Lamprecht
Erhart
Šlosar
Grepl
Chloupek